

Література:

1. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 року на п'ятій сесії Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 11. – Ст. 143.
2. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
3. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15 листопада 2001 року № 2789-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 70.
4. Про Національну програму «Діти України»: указ Президента України від 18 січня 1996 року N 63/96 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/63/96>.
5. Левицька Л. В. Запобігання насильницьким злочинам щодо неповнолітніх в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Л. В. Левицька. – К., 2003. – 24 с.
6. Демчіхіна Є. С. Кримінально-правова характеристика групової некорисливої насильницької злочинності неповнолітніх / Є. С. Демчіхіна // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 4. – С. 133–140.
7. Демчіхіна Є. С. Кримінологічний аналіз чинників групової некорисливої насильницької злочинності неповнолітніх / Є. С. Демчіхіна // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 6. – С. 86–90.
8. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
9. Рудик М. М. Запобігання утворенню неповнолітніми злочинних угруповань, що вчиняють корисливо-насильницькі злочини / М. М. Рудик // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 1. – С. 64–72.
10. Савченко А. В. Покарання по-американськи / А. В. Савченко // Міліція України. – 2003. – № 4. – С. 29–30.

УДК 343.982

КІЯН Тетяна

ПРО ДЕЯКІ ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ, ГРУПОФІКАЦІЇ ТА ДІАГНОСТИКИ

Професійна діяльність криміналістів спрямована на надання допомоги правоохоронним органам в розкритті, розслідуванні та попередженні злочинів.

На основі використання досягнень природничих, технічних і суспільних наук розробляються новітні техніко-криміналістичні засоби і методи виявлення, фіксації, збирання, зберігання та дослідження слідів та інших речових доказів – джерел доказової інформації.

Серед окремих методів криміналістики одне з перших місць належить методам криміналістичної ідентифікації, встановлення групової належності (групофікації) та діагностики, які мають найбільш розроблені теоретичні основи і велику практичну значущість. Ці методи відіграють важливу роль у встановленні обставин вчинення злочину і особи, яка його вчинила.

Одним із основних завдань криміналістичної експертизи є проведення ідентифікаційних досліджень, науковою основою яких є теорія криміналістичної ідентифікації – система правил і понять, необхідних для встановлення тотожності або її відсутності.

Ідентифікація як теорія встановлення тотожності у кримінальному судочинстві розроблена С. М. Потаповим. Значний внесок у розвиток цієї теорії зробили Р. С. Белкін, А. І. Вінберг, В. Я. Колдін, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, М. О. Селіванов, Н. В. Терзієв, Б. І. Шевченко та інші вчені-криміналісти.

Слово «ідентифікація» походить від лат. *identificos*, що означає однаковий, той самий, тотожний. Тотожність – це рівність об'єкта самому собі, незалежно від змін його станів і від часу. Тотожність об'єкта передбачає його неповторність, індивідуальність, рівність самому собі чи відмінність від подібних йому [7, с. 35].

Тому ідентифікація – це процес дослідження, пізнання об'єкта і отримання якоїсь інформації. Ідентифікацію можна інтерпретувати як форму пізнавальної діяльності, котра використовується в різних галузях знань, в тому числі і кримінальному судочинстві при встановленні істини у кримінальній справі [3, с. 33; 2, с. 29] (на сьогоднішній день – у кримінальному провадженні).

Методологічну основу ідентифікації як методу встановлення тотожності складають такі положення матеріалістичної діалектики: індивідуальність предметів матеріального світу; їх відносна незмінність; взаємозв'язок об'єктів матеріального світу; можливість аналізу і оцінки їх змін (які можуть бути природні, випадкові і навмисні).

Ідентифікацію як загальний метод у криміналістиці прийнято поділяти за різними ознаками, серед яких найбільш поширені такі: а) за матеріально зафіксованими відображеннями (ототожнення зброї за слідами на гільзі і кулі); б) за ознаками загального походження (ціле за частинами), наприклад, відломаний кінчик клинка ножа, вилучений з рани потерпілого, і зламаний клинок ножа підозрюваного раніше складали одне ціле); в) за уявним образом (наприклад, підозрюваний ототожнюється свідком у ході пред'явлення для впізнання); г) за описом ознак (ототожнення особи за описом ознак зовнішності у впізнавальній картці).

За характером встановлюваної тотожності криміналістичну ідентифікацію поділяють на індивідуальну, у процесі якої вирішуються питання тотожності індивідуально визначеного об'єкта, і групову (родову), за допомогою якої ототожнюють класифікаційну групу, до якої належить досліджуваний об'єкт [4, с. 36; 5, с. 48].

Разом з тим, на мій погляд, таке висловлювання («ототожнення класифікаційної групи») є некоректним; ототожнити (ідентифікувати) мож-

на конкретний об'єкт, а по відношенню до групи точніше висловитись «встановлення групової належності».

При індивідуальній ідентифікації встановлюється конкретна тотожність, тобто те, що даний об'єкт є саме тим, що спостерігався раніше або залишив сліди. При встановленні групової належності з'ясовується лише те, що об'єкт належить до певної групи (роду, виду, марки, системи тощо). Тобто при індивідуальній ідентифікації встановлюється конкретна тотожність, а при встановленні групової належності – подібність (віднесення об'єкта, що залишив сліди, до групи, роду, виду об'єктів). [6, с. 52]. Встановлення належності об'єкта до відповідної групи здійснюється на основі вивчення його загальних ознак, що збігаються з ознаками всіх об'єктів даної групи. [8, с.13].

Встановлення групової належності об'єкта дозволяє встановити його належність до окремого класа, рода, вида, тобто до деякої множини однорідних об'єктів і проводиться з метою: визначення природи невідомої речовини (виявлені волокна виготовлені з бавовни); визначення суті і призначення предмета (вилучений патрон є боеприпасом калібра 5,6 мм і призначений для стрільби з малокаліберної зброї); віднесення об'єкта до тієї чи іншої групи, маси речовини (вилучений на місці ДТП шматочок є частиною лакофарбового покриття автомобіля); виявлення джерела походження або способу виготовлення об'єкта (вилучений патрон виготовлений зі сталі саморобним способом з використанням заводського обладнання).

Так само відбувається процес групофікації невідомих речовин, які не мають усталеної зовнішньої форми (газоподібні, рідкі, сипкі). Їхні властивості порівнюються з властивостями речовин відомого роду, виду, класу або групи. У випадку схожості властивостей порівнюваних речовин робиться висновок про їхню належність до відповідної групи. Наприклад, вилучена у підозрюваного речовина є маковою соломкою і відноситься до класу наркотичних речовин.

Криміналістична діагностика – це вчення про способи встановлення певних фактів і обставин кримінального правопорушення, які підлягають встановленню і доказуванню.

Термін «діагностика» має три значення: розпізнання, розрізнення й визначення. Криміналістична діагностика акумулює всі ці значення і може бути визначена як окремий метод пізнання механізму злочину на підставі його відображення на об'єктах матеріального світу [1, с. 27].

Предметом криміналістичної діагностики є встановлення властивостей і станів об'єктів, що зазнали змін у зв'язку зі вчиненням злочином. Крім того, під предметом розуміють факти, що можуть бути виявлені слідчим, експертом, спеціалістом за допомогою різних засобів, методів, способів, що містять об'єктивно-доказову інформацію [7, с. 47].

Криміналістична діагностика проводиться з метою:

- визначення властивостей і стану об'єкта, його відповідності (невідповідності) заданим характеристикам (наприклад, чи справна гвинтівка і чи придатна вона до стрільби);
- встановлення факту і причин змінення первинного стану об'єкта (для дослідження обставин дії), наприклад, чи змінювався первинний зміст документа;
- аналізу кримінальної ситуації, встановлення причинного зв'язку між фактами (встановлення: чи можливий постріл з даного пістолету без натискання на пусковий гачок).

Висновки експерта з діагностичних питань використовуються слідчим для з'ясування ситуації розслідуваної події (наприклад: револьвер, вилучений у Ісаченко І. І., технічно справний, до стрільби придатний, постріл з нього без натискання на пускової гачок неможливий).

Висновки експерта з питань групофікації (встановлення групової належності) можуть дати відповідь про групу, до якої належить досліджуваний об'єкт (наприклад: куля, вилучена з трупа Козленко М. М., стріляна з пістолета Макарова; сліди взуття на місці події залишені кросівками).

Висновки експерта з ідентифікаційних питань мають важливе значення як докази (наприклад: рукописний текст передсмертної записки виконаний Петренко А. А.).

Оцінка результатів висновків – це логічна діяльність, котра полягає у співвіднесенні результатів дослідження з іншими доказами у матеріалах кримінального провадження.

При оцінюванні збіжності або відмінності ознак формується внутрішнє переконання про неповторність збіжного комплексу ознак, а на його основі – висновок про тотожність або відмінність, вид, рід, клас об'єкта в процесі криміналістичної ідентифікації. У разі групофікації робиться висновок про схожість, однорідність або загальне джерело походження. [3, с. 43; 2, с. 41].

Отже, застосування методів криміналістичної ідентифікації, групофікації і діагностики при дослідженні слідів злочину та інших речових доказів має важливе значення для запобігання, виявлення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень.

Л і т е р а т у р а :

1. Гора І. В., Іщенко А. В., Колесник В. А. Криміналістика. – К.: Вид. Паливода А. В., 2004. – 236 с.
2. Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Кузьмічов Я. В. та ін. Криміналістика: питання і відповіді. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.
3. Криміналістика: Підручник / За ред. П. Д. Біленчука – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Атіка, 2001. – 544 с.
4. Криміналістика (криміналістична техніка): Курс лекцій / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, М. В. Салтевський, Г. С. Семаков. – К.: МАУП, 2001. – 216 с.

5. Криміналістика: Учебник / Под ред. И. Ф. Пантелеева, Н. А. Селиванова. – М., 2006. – 672 с.
6. Криміналістика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В. Ю. Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.
7. Маркусь В. О. Криміналістика. Навчальний посібник – К.: Кондор, 2007. – 558 с.
8. Тищенко В. В., Аркуша Л. І., Плахотіна В. М. Криміналістика: навч.-метод. посібник // ОНЮА. – О.: Фенікс, 2007. – 172 с.

УДК 343.8

АДАМЕНКО Катерина

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

На сучасному етапі формування української держави набули особливого значення питання вдосконалення вітчизняної пенітенціарної системи відповідно до світових вимог. Це актуалізується загальними інтеграційними процесами, гуманізацією системи виконання покарань й зумовлює необхідність звернення до досвіду зарубіжних країн, в'язничні системи яких еволюціонували, починаючи з кінця XVIII ст. Їх особливості та відмінності багато в чому пояснюються історичними витоками, без вивчення яких неможливо зрозуміти проблеми в сфері виконання покарань, що існують на сучасному етапі, та майбутні перспективи.

Дослідженню зарубіжного досвіду становлення та розвитку інституту виконання покарань, діяльності пенітенціарних установ зарубіжних країн були присвячені наукові праці багатьох вчених, зокрема О. В. Беца, О. Г. Гамалій, О. М. Джужи, М. В. Салтевського, В. М. Синьова, М. В. Костицького, В. І. Кривуши, М. І. Немченка, Г. О. Радова, В. П. Севостьянова, І. С. Сергеева, В. М. Трубникова, С. Я. Фаренюка, І. В. Штанька, І. П. Яцини та інших.

Метою дослідження є узагальнення особливостей виконання позбавлення волі в окремих європейських країнах та вироблення напрямків удосконалення вітчизняної пенітенціарної діяльності.

Виконання позбавлення волі притягує увагу науковців і практиків, як покарання з найбільшими обмеженнями прав і свобод людини, з завданнями виправлення для більш небезпечних злочинців та, водночас, з найбільшими суперечностями між цілями і засобами його реалізації. В різних країнах даний вид покарання схильний до найбільшого вивчення та аналізу й, відповідно, до постійної трансформації. В даному контексті цікавим буде зарубіжний досвід.

Порівнюючи пенітенціарні системи окремих країн, С. В. Лучко встановив типові ознаки їх функціонування: всі пенітенціарні системи створюються з метою ізоляції від суспільства осіб, які вчинили злочин; засу-